

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport för fästelement för
bärande träkonstruktioner

Titel: Marknadskontroll av byggprodukter
Utgivare: Boverket, juni 2023
Diarienummer: 2705/2021

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats: www.boverket.se
Alternativa format kan beställas från Boverket.
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Förord

Boverket är ansvarig myndighet för marknadskontroll av byggprodukter som tillhandahålls på den svenska marknaden. Syftet med Boverkets marknadskontroll är att säkerställa att produkter som tillhandahålls på den inre marknaden uppfyller lagstiftningens krav och inte utgör en risk för människors hälsa och säkerhet.

Denna rapport avslutar Boverkets marknadskontrollprojekt för fästelement för bärande konstruktioner av trä. Projektet har omfattat provning och dokumentationskontroll av fästelement för bärande träkonstruktioner som finns på den svenska marknaden.

Slutrapporten är sammanställd av civilingenjör Krister Svensson i samarbete med jurist Justina Bacinska på enheten för Tillsyn.

Karlskrona, juni 2023

Peter Fransson
avdelningschef

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning.....	5
Bakgrund	7
Inledning	7
Byggproduktförordningens krav	7
Dokumentationskontroll.....	9
Urval för kontroll	9
Resultat av dokumentationskontroll	9
Provning	12
Urval för kontroll	12
Resultat av provning.....	12
Slutsatser.....	13

Sammanfattning

Boverkets marknadskontroll syftar till att säkerställa att produkter som tillhandahålls på den svenska marknaden uppfyller gällande krav i lagstiftningen, såväl europeisk som nationell. Boverket har därför under perioden maj 2021-juni 2023 bedrivit marknadskontroll av fästelement för bärande träkonstruktioner enligt den harmoniserade standarden EN 14592:2008+A1 2012 som tillhandahålls i Sverige. Först gjordes en analys av marknaden varigenom ett antal aktörer som tillhandahöll fästelement för bärande träkonstruktioner på den svenska marknaden identifierades. Till dessa aktörer skickades ett brev med information om den förestående kontrollen.

Detta projekt har omfattat provning samt dokumentationskontroll. Provingen syftar till att kontrollera att de produkter som tillhandahålls på marknaden håller angiven prestanda. Dokumentationskontroll syftar till att granska att produkter som tillhandahålls på marknaden har erforderlig och korrekt dokumentation.

Inom ramen för detta projekt kontrollerades totalt 13 aktörer, varav 12 tillverkare och 1 distributör. Av dessa 13 aktörer genomförde Boverket provning av 10 aktörers produkter. Ett ärende avskrevs på grund av att aktören bedömt att deras produkt inte omfattades av den harmoniserade standarden, ett ärende avskrevs på grund av att produkttypen som tillverkas i annat EU-land tillhandahålls i egenskap av distributör och ett ärende avskrevs på grund av att aktören vid kontrollen uppgav att de slutat tillhandahålla produkten på marknaden.

Samtliga kontrollerade aktörer hade avvikelser i dokumentationen. Efter detta projekts slutförande är samtliga brister korrigerade. Majoriteten av de produkter som Boverket låtit prova visade avvikelser i prestanda för någon egenskap jämfört med deklarerad prestanda. De flesta avvikelser bedömdes dock vara mindre och föranledde inte någon vidare åtgärd. Tre aktörers produkter visade större avvikelser av prestandan vid Boverkets provning jämfört med deklarerade prestanda. Efter yttrande angående större avvikelser från aktörerna har Boverket bedömt att det i samtliga fall inte föreligger skäl att vidta ytterligare åtgärder.

Boverkets slutsats är att regelefterlevnaden inom detta produktområde är ojämn. Boverket kunde konstatera att samtliga produkter var försedda med såväl prestandadeklaration som CE-märkning. CE-märkningar hade dock i de flesta fall större brister. Även prestandadeklarationerna hade brister, dock inte i samma utsträckning. I det fall där berörd tillverkare fanns i ett annat EU-land skickades ärendet vidare till behörig myndighet i det land där tillverkaren hade sitt säte för vidare handläggning. Mot

bakgrund av genomförda kontroller och resultatet av kontakterna med de berörda aktörerna finner Boverket att projektet kan avslutas.

Denna rapport avslutar härmed Boverkets marknadskontroll avseende fästelement för bärande träkonstruktioner.

Bakgrund

Inledning

Boverket är ansvarig marknadskontrollmyndighet för produkter som omfattas av förordning (EU) nr 305/2011, nedan kallad byggproduktförordningen¹.

Under perioden maj 2021-juni 2023 utförde Boverket marknadskontroll av fästelement för bärande träkonstruktioner som tillhandahölls på den svenska marknaden. Marknadskontrollen bestod av provning samt dokumentationskontroll med fokus på byggproduktförordningens krav.

Byggprodukter som omfattas av harmoniserade standarder ska ha en prestandadeklaration och vara CE-märkta för att få tillhandahållas på den inre marknaden.

Prestandadeklarationen och CE-märkningen innehåller information med avgörande betydelse för byggherrens val av produkter som ska ingå i ett byggnadsverk. Det är därför viktigt att produkternas egenskaper bedöms och redovisas korrekt. Korrekt redovisade egenskaper hjälper byggherren att välja lämpliga produkter för att säkerställa att det färdiga byggnadsverket uppfyller de tekniska egenskapskraven i det nationella byggregelverket.

Marknadskontrollen har gett Boverket en möjlighet att informera aktörer om gällande krav på den svenska marknaden. Kontrollens grundsyfte har varit att säkerställa att aktörerna följer gällande krav. Resultatet av marknadskontrollen redovisas i denna rapport.

Byggproduktförordningens krav

Kravet på prestandadeklaration och CE-märkning av byggprodukter som omfattas av en harmoniserad standard gäller från den 1 juli 2013 då byggproduktförordningen blev tillämplig fullt ut.

Artikel 8.3 byggproduktförordningen anger att CE-märkningen ska vara den enda märkning som styrker byggproduktens överensstämmelse med angivna prestanda i förhållande till de väsentliga egenskaper som omfattas av den harmoniserade standarden eller av den europeiska tekniska bedömningen. Detta innebär att medlemsstater inte får införa några andra hänvisningar än CE-märkningen och ska återkalla alla hänvisningar i nationella bestämmelser till annan märkning som styrker överensstämmelse

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter och om upphävande av rådets direktiv 89/106/EEG.

med angivna prestanda i förhållande till de väsentliga egenskaper som omfattas av en harmoniserad standard.

Aktuella harmoniserade standarder

Boverket har utfört kontrollen utifrån produkter som täcks av följande harmoniserade standard: EN 14592:2008+A1:2012.

Ny version av standarden EN 14592 har under projektets gång publicerats av standardiseringen. Versionen från 2022 innehåller dock inte någon ZA-bilaga och den har inte antagits av kommissionen som en harmoniserad standard. Så länge kommissionen inte har publicerat den nya versionen i den Europeiska unionens officiella tidskrift är det fortsatt EN 14592:2008+A1:2012 som ska användas vid CE-märkning av fästelement för träkonstruktioner.

System för fortlöpande kontroll och bedömning av prestanda

Fästelement för bärande träkonstruktioner omfattas av system 3 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda. De olika systemen anger ansvarsfördelningen mellan tillverkaren och ett anmält organ vad gäller tillverkningskontrollen. Vilket system som är tillämpligt för respektive avsedd användning beslutas av EU-kommissionen och återges i respektive standards ZA-bilaga. Systemen beskrivs i byggproduktförordningens bilaga V.

System 3 innebär att tillverkaren behöver vända sig till ett anmält organ. Tillverkaren ska utföra tillverkningskontroll i fabrik och det anmälda organet ska bedöma prestanda på grundval av de metoder som anges i den harmoniserade standarden.

Dokumentationskontroll

Urval för kontroll

Arbetet inleddes med identifiering av aktörer på den svenska marknaden. Ett informationsbrev om gällande regler och den kommande kontrollen skickades till samtliga identifierade aktörer. Boverket noterade tidigt att den svenska marknaden av fästelement för bärande träkonstruktioner har ett stort antal aktörer och produkter. Urval av aktörer och produkter för kontroll fokuserades därför på produkter som i stor utsträckning tillhandahålls i hela landet.

Projektet innefattade kontroll av produkter från 13 aktörer som vid tidpunkten för kontrollen tillhandahöll fästelement för bärande träkonstruktioner på den svenska marknaden.

Resultat av dokumentationskontroll

Boverket begärde in prestandadeklaration, CE-märkning, rapport från första typprovning samt eventuella bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter från samtliga aktörer. Den inkomna dokumentationen granskades med utgångspunkt i de krav som ställs i byggproduktförordningen, den tillämpliga standarden samt i Boverkets föreskrifter.

Boverket kunde tidigt konstatera att det fanns en relativt hög grad av regelbundenhet inom produktområdet. Ett ärende avskrevs då aktörens byggprodukt inte omfattades av den harmoniserade standarden då den inte var avsedd för bärande träkonstruktioner, ett ärende avskrevs och överlämnades till det EU-land där tillverkaren hade sitt säte och ett ärende avskrevs på grund av att aktören uppgav att produkten kommer att utgå och inte längre tillhandahållas på marknaden. Övriga aktörer kunde redovisa prestandadeklarationer och CE-märkningar. Förekommande brister i dokumentationen beskrivs nedan under respektive rubrik.

Prestandadeklaration

Boverket kunde konstatera att prestandadeklarationerna var upprättade med beaktande av byggproduktförordningens krav. I de flesta fall innehöll prestandadeklarationerna enbart formella brister.

En vanligt förekommande formell brist var att vissa uppgifter som enligt artikel 6 byggproduktförordningen ska anges saknades eller var felaktigt angivna. En annan brist gällde den väsentliga egenskapen beständighet, där vissa aktörer redovisade prestanda med korrosivitetsklass² och hänvisning till typgodkännande för ytbehandlingen. Prestanda för beständighet ska deklarerars med relevant materialkvalitet eller korrosionsskyddets

² Enligt SS-EN ISO 12944-2.

tjocklek enligt Annex A i den harmoniserade standarden, tillsammans med klimatklass enligt EN 1995-1-1. Typgodkännande eller andra märkningar för korrosionsskydd får inte redovisas i prestandadeklarationen och produkten får heller inte vara märkt med exempelvis typgodkännande.

CE-märkning

Alla aktörer kunde redovisa en bild eller kopia av produkternas CE-märkning. I samtliga fall saknade CE-märkningen fullständig information enligt byggproduktförordningen artikel 9.

Det vanligaste felet var att deklarerad prestanda för väsentliga egenskaper saknades. Som skäl för påtalade brister i CE-märkning angavs i flera fall att aktören följt minimikrav för CE-märkning på förpackning enligt information i standarden EN 14592:2008+A1:2012. Byggproduktförordningen medger dock inte minimimärkning och i fråga om motstridiga bestämmelser har byggproduktförordningen företräde.

I samtliga fall inkom aktören med uppgifter om uppdaterad CE-märkning.

Korrosionsskyddande ytbeläggning

I flera fall saknades bedömning av egenskapen beständighet från anmält organ. Beständighet ska anges med information om korrosionsskyddet och referens till klimatklass (serviceklass) enligt EN 1995-1-1. Om klimatklass ska anges för material och ytbeläggningar som inte finns angivna i EN 14592 (Annex A) måste egenskapen vara bedömd av ett för standarden anmält organ. För träskruv gäller detta vid deklarering av klimatklass 2 och 3 för skruvar med diameter mindre eller lika med 4 mm och klimatklass 3 för skruvar med diameter större än 4 mm. I ett fall där bedömning från anmält organ saknades kompletterade aktören med befintlig dokumentation. I ett annat fall inkom aktören med uppdaterad dokumentation från det anmälda organet som utfört typprovningen. I två ärenden beslöt aktören att deklarera lägre klimatklass som inte kräver bedömning av anmält organ. En aktör meddelade att de kommer sluta tillhandahålla den kontrollerade produkttypen och ersätta den med annan produkttyp med samma ytbeläggning (se nedan).

Inskickade provrapporter visade i två fall att tillverkaren använde provresultat för produkter med annan ytbeläggning vid deklarering av prestanda. Ändringar av ytbeläggning ska beaktas på lämpligt sätt. Bedömning måste göras i varje enskilt fall om provresultat kan appliceras för produkter med annan ytbeläggning. I de fall där Boverket konstaterat att typprovning utförts för produkt med annan ytbeläggning påtalades detta. En tillverkare beslutade att genomföra förnyad provning. Den andra tillverkaren hade genomfört ny provning av annan produkt med den aktuella

ytbeläggningen och meddelade att den kontrollerade produkttypen kommer utgå och ersättas.

Försäljning under eget namn eller varumärke

Tre av de kontrollerade aktörerna sålde produkter tillverkade av annan tillverkare under eget namn. I de fall där typprovning utförts av den ursprungliga tillverkaren begärde Boverket att få ta del av avtal som visar att aktören har rätt att använda de provresultat som uppnåts av den andra tillverkaren. Avtal inkom i två fall och i ett fall beslutade aktören att genomföra egen typprovning.

Parallella märkningar

Boverket observerade tidigt att flertalet produkter försetts med typgodkännande för korrosionsskydd i såväl prestandadeklaration som på förpackning och CE-märkning. Artikel 8.3 byggproduktförordningen anger att CE-märkningen ska vara den enda märkning som styrker byggproduktens överensstämmelse med angivna prestanda i förhållande till de väsentliga egenskaper som omfattas av den harmoniserade standarden eller av den europeiska tekniska bedömningen. Efter kommunikation med berörda aktörer har samtliga upphört med överträdelsen.

Felaktighet i standardens ZA-bilaga

I samband med granskning av deklarerad prestanda upptäckte Boverket att det fanns skillnader i hur prestanda för några egenskaper redovisades. Anledningen till skillnaderna är att det finns vissa inkonsekvenser i den harmoniserade standarden EN 14592:2008+A1:2012, som påverkar hur några egenskaper som förtecknas i bilaga ZA ska presenteras i prestandadeklarationen.

1. **Draghållfasthet ($f_{\text{tens},k}$).** I bilaga ZA noteras att prestanda ska deklarerars i N/mm^2 , men alla andra delar av den harmoniserade standarden, liksom provningsstandardens, anger N. Boverkets bedömning är att deklarerings av prestanda för egenskapen ska göras i N eller med värde både i N och N/mm^2 .
2. **Vridmotståndsförhållande ($f_{\text{tor},k}/R_{\text{tor},k}$).** I bilaga ZA anges att prestanda för vridmotståndsförhållandet ska deklarerars, men det noteras att det endast ska deklarerars med vridmotstånd ($f_{\text{tor},k}$) i N/mm^2 . Boverkets bedömning är att det bör uttryckas som tröskelvärde $f_{\text{tor},k} / R_{\text{tor},k} \geq 1,5$ och att det bör vara dimensionslöst. Deklarering av vridmotståndsförhållandet kan med fördel kompletteras med värden på $f_{\text{tor},k}$ och $R_{\text{tor},k}$.

Boverkets bedömningar enligt ovan baseras på slutsatser efter kommunikation med de anmälda organens koordineringsgrupp och den europeiska marknadskontrollgruppen för byggprodukter.

Provning

Urval för kontroll

Av de 13 aktörer Boverket valt att granska provades tio aktörers produkter. En distributör där tillverkaren hade sitt säte i ett annat EU-land valdes bort. Även en tillverkare som uppgett att produkten kommer att utgå och inte längre tillhandahållas på marknaden valdes bort samt en tillverkare vars produkt inte omfattades av den harmoniserade standarden.

Resultat av provning

Sju aktörers produkter överensstämde med mindre avvikelser för deklarerad prestanda. Tre aktörers produkter nådde inte helt upp till deklarerad prestanda. Boverket kommunicerade resultatet av respektive provning med respektive aktörer. De aktörer som vid Boverkets provning inte nådde upp till deklarerad prestanda fick möjlighet att yttra sig över provningsresultaten. Samtliga av dessa aktörer lät prova om deras granskade produkt. Aktörernas omprovningar visade att produkterna nådde upp till deklarerad prestanda.

Aktörerna framförde synpunkter på att det i Boverkets provning, som genomförts av upphandlat ackrediterat provningsinstitut, inte noterats vilken typ av brott som uppstod vid provning av genomdragshållfasthet samt att provningsinstitutet använt en nyare version av standarden EN ISO 8970, som beskriver metod baserad på densitet för val av träbitar till provningen, än den som ska tillämpas enligt provningsstandarden SS-EN 1382. Användning av metoden i den nya versionen skulle kunna ge större spridning i provresultat och därmed lägre karakteristiska värden på hållfasthetsegenskaper. En tillverkare korrigerade deklarerat värde på genomdragshållfasthet då den nya provningen visade på något lägre värde än den initiala typprovningstesten. Boverket konstaterade att det rädde en stor osäkerhet kring provningsresultaten vid Boverkets provning och att resultaten som erhöles därmed inte gav underlag nog för Boverket att gå vidare med anledning av de konstaterade avvikelserna gentemot deklarerad prestanda.

Slutsatser

Boverket inledde marknadskontroll av fästelement för bärande träkonstruktioner efter analys av inkomna reaktiva ärenden samt Boverkets omvärldsanalys.

Själva kontrollinsatsen har genomförts genom inköp och provning av produkter samt kontroll av dokumentation. Dokumentationskontrollen har genomförts genom s.k. skrivbordskontroll, vilket innebär att material har samlats in för att sedermera granskas från Boverkets kontor. Syftet med det valda arbetssättet i detta projekt var att reducera kostnader och miljöpåverkan från resor samt att Boverket fick utrymme att kontakta fler ekonomiska aktörer med högre representativt värde för den svenska marknaden, än om det gjorts företagsbesök i varje enskilt ärende.

Den dokumentation som Boverket fick ta del av i projektet visade på att det råder viss okunskap inom branschen om byggproduktförordningens krav. Konstaterade brister gällde främst formella brister i utformning och innehåll i prestandadeklaration och CE-märkning, avsaknad av avtal om att använda annan tillverkares bedömningsunderlag och avsaknad av bedömning av beständighet från anmält organ. Boverket kunde även konstatera att en del produkter var otillåtet märkta med typgodkännande avseende produktens ytbeläggning.

Den utförda provningen visade att det råder viss osäkerhet vid genomförande av provning, framför allt när det gäller val av träbitar för provning och dokumentation av brotttyp. De flesta avvikelserna som noterats i projektet betraktades som mindre och ansågs inte medföra något krav på åtgärd. Även de något större avvikelserna avskrevs från vidare handläggning efter yttrande och redovisat resultat från förnyad provning från de berörda tillverkarna.

Boverket bedömer att det kan finnas behov av framtida uppföljning inom branschen, för att säkerställa att marknadskontrollen haft genomslag på marknaden.

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se